

**Stanowisko Komisji ds. Etyki Badań Naukowych IEiAK UW
w sprawie badań etnograficznych w kontekście pandemii Covid-19**

Komisja ds. Etyki Badań Naukowych IEiAK UW, mając na uwadze przyjęte przez nią zasady etyczne, korespondujące m.in. z kodeksem etyki Amerykańskiego Towarzystwa Antropologicznego, a także zasadami Komisji Rektorskiej ds. Etyki Badań Naukowych z Udziałem Człowieka, zwraca uwagę na konieczność przemyślenia metod oraz warunków prowadzenia badań terenowych, a także samych celów badawczych w kontekście pandemii Covid-19. W tak trudnych warunkach szczególnie należy mieć na względzie naczelną zasadę etyczną w prowadzeniu badań etnograficznych: nie wyrządzać krzywdy ani żadnej szkody. Przypominamy zatem zapis kodeksu etyki AAA: „Przed przystąpieniem do badań musimy przemyśleć ich możliwe konsekwencje, szczególnie jeśli badania dotyczą osób czy grup podatnych na zranienie. Nasze bezpośrednie działania nie mogą przynosić szkody osobom badanym. Należy także rozważyć ich dalekosiężne i niezamierzone konsekwencje względem badanych, ich społeczności, dziedzictwa i środowiska”.

Jako Komisja ds. Etyki Badań Naukowych przypominamy więc o wyższości wartości etycznych nad celami poznawczymi w pracy etnologów i etnolożek. W kontekście pandemii może to oznaczać konieczność rezygnacji z pewnych narzędzi badawczych, a nawet czasowe wstrzymanie badań. Jako antropolożki i antropolodzy musimy być świadomi, że możemy być roznośicielami wirusa, a nawet, jako osoby zawodowo krążące między ludźmi i gospodarstwami domowymi, superroznośicielami.

Jednocześnie zwracamy uwagę na istotność głosu antropologicznego w debacie na temat wpływu pandemii na życie codzienne wielu ludzi na świecie. Konieczne zatem jest badanie i opisywanie doświadczeń ludzi dotkniętych bezpośrednio i pośrednio skutkami pandemii i działań podjętych w ramach walki z nią.

Choć pamiętamy, że podstawą badań etnograficznych jest spotkanie twarzą w twarz z człowiekiem i jego doświadczeniami, zachęcamy badaczki i badaczy do większej elastyczności w wyborze metod badawczych. Najbardziej oczywistym wyborem w tej sytuacji wydaje się etnografia cyfrowa, ukształtowana już subdyscyplina etnografii i z powodzeniem wykorzystywana w wielu projektach badawczych. Ten wybór metodologiczny podyktowany jest nie tylko zagrożeniem związanym z koronawirusem, ale też świadomością zmiany, jaka zaszła we współczesnych społeczeństwach, coraz częściej praktykujących swoje codzienności za pośrednictwem sieci internetowej.

Jednocześnie zdecydowanie chcemy podkreślić, że nasze działania nie powinny zmierzać do zastąpienia na stałe tradycyjnych badań terenowych badaniami online. Odpowiedzialna antropologia w naszej opinii powinna uwzględniać ucieleśnione doświadczenie zarówno badanych, jak i badaczy. Powinna widzieć, czuć, dotykać. Nie powinna jednak zamykać oczu na rzeczywiste zagrożenia i nowe formy komunikacji.

W tej sytuacji na szczególną uwagę zasługuje proces dydaktyczny. Studia na warszawskiej etnologii charakteryzują tzw. laboratoria – niemal dwuletnia praca ze studentkami i studentami, opierająca się w dużej mierze na pracy terenowej. Pozostawiając prowadzącym zajęcia decyzję co do wyboru metod i technik badawczych, uczulamy na konieczność przestrzegania zasad epidemiologicznych i na ochronę nie tylko osób badanych, ale także studiujących, których kondycje zdrowotne mogą być bardzo różne i dotychczas nierozpoznane.

Jednak każdy teren badawczy jest inny i każdy projekt badawczy powinien być oceniony osobno. Dlatego w razie wątpliwości co do etyczności danych badań lub etyczności ich konkretnych aspektów zachęcamy do kontaktu z naszą komisją.

Stanowisko przyjęto jednogłośnie na posiedzeniu 9 grudnia 2020 r.